

УСТАНОВЯВАНЕ НА ЕФЕКТА ОТ ПОЛИТИКИТЕ ЗА МЛАДЕЖТА ВЪРХУ МЛАДИТЕ ХОРА

АНАЛИТИЧЕН ДОКЛАД 2014 ГОДИНА

„ЕСТАТ“ ООД

Описание на изследването.

С Решение на Министерски съвет от 12.04.2002 г. ежегодно се изработва Годишен доклад за младежта, който представя информация за извършените дейности на институциите по отношение на политиките за младежта. Във връзка с това всяка година от 2009 г. насам се провежда изследването „Установяване на ефекта от политиките за младежта върху младите хора в страната“, като целта му е да се поддържа актуална база данни за състоянието на младежта по основните направления на Националната стратегия за младежта 2010 - 2020 г. Настоящото изследване е проведено от Агенция „ЕСТАТ“ по поръчка на Министерството на младежта и спорта. Стратегията за младежта очертава целите, които ще следват секторните политики в подкрепа на младите хора в програмния период 2010 - 2020 г. Документът определя следните области на интервенция:

Насърчаване на икономическата активност и кариерното развитие на младите хора;

Подобряване на достъпа до информация и качествени услуги;

Насърчаване на здравословния начин на живот;

Превенция на социалното изключване на млади хора в неравностойно положение;

Развитие на младежко доброволчество;

Повишаване на гражданската активност;

Развитие на младите хора в малките населени места и селските райони;

Развитие на межкултурния и международния диалог;

Повишаване на ролята на младите хора в превенцията на престъпността;

Настоящото изследване обхваща младите хора на възраст 15 – 29 години. Проучването е извършено по метода на полустандартизираното пряко интервю в дома на респондента, посредством двустепенна, стратифицирана, гнездова извадка с обем от 800 души.

Динамиката на статистическите данни, натрупвани през годините, извежда във фокуса на общественото внимание определени теми и проблеми. Такива са демографската криза, емиграцията, ранното отпадане от образованието, увеличаващите се социални дистанции в рамките на групата и структурните особености на младежката безработица.

Посъщността си въпросите от проучването следват основните теми на Националната стратегия за младежта 2010 – 2020 г., дават представа за динамиката на процесите, а също и възможността за проследяване на конкретни параметри на настъпилите изменения.

Необходимо е да се подчертае, че като цяло тенденциите от предходните години се запазват. Нов елемент е стремежът на младото поколение към самостоятелно поведение.

Друга промяна в сравнение с по-ранните изследвания, свързани с младежта, е структурата и тежестта на социализационните фактори, формиращи представите на младите поколения за обществото и тяхното място в него. За младите хора възможностите за образование и развитие повече от всякога не зависят толкова много от типа населено място, в което са се родили и израснали. Един от важните моменти в проучването е свързан с въпроса за достъп на младежите до интернет. Почти всички изследвани лица са отговорили, че ползват интернет. Затова независимо от обективните разлики в произхода и актуалното им социално положение, наличието на изключително широк достъп до интернет и достатъчно добра компютърна база в образователните институции и културни средища променя коренно средата за развитието на младите хора.

Резултати от изследването, изводи и препоръки.

Представените резултати, изводи и препоръки от изследването задават базата, която би могла да послужи като отправна точка при усъвършенстване и/или разработване на нови младежки политики, свързани с реализирането на стратегически цели в областта на младежта.

Насърчаване на икономическата активност и кариерното развитие на младите хора.

Житейската ситуация на голямото мнозинство от анкетирани изглежда по-скоро добра. Над 90% от тях отговарят, че разполагат с нормални битови условия и че условията в училищата, където са учили или учат (сгради и поддържането им, технологичната обезпеченост), също са добри (80 % от отговорите потвърждават, че са имали чиста и спретната сграда, а 90.3% - че са имали компютърна зала).

Повече от половината от младите хора (55.8%) имат по-скоро пасивна представа за своя трудов статус и се съгласяват с твърдението, че „държавата е длъжна да им гарантира добър живот“. В този контекст отговорите на въпросите за заетостта и нагласите към труд в настоящото проучване потвърждават наблюденията в изследванията на младежката аудитория от последните години, че за образованите и активните се откриват достатъчно възможности, за да може да се каже, че те се развиват и живеят със самочувствие на търсещи индивидуалности.

Предприемчивостта на младите хора е манифестирана плахо – само 6% са потвърдили наличието на свой бизнес. Тези резултати, а също и информираността на младите относно възможностите да развият свой бизнес, възползвайки се от подкрепата на съответните програми, са основание за много по-задълбочена и мащабна политика за създаване на предприемаческа култура и чувствителност у младите хора.

Заетостта продължава да бъде един от основните проблеми на младите хора. Близко половината от тях (43,3%) заявяват удовлетворение главно от това, че въобще имат някаква работа. Акцентът, че наличието на заетост изобщо е мотив за удовлетворение, е силен индикатор за страха от безработица и въобще за значимостта на темата за безработицата.

Резултатите от изследването дават основание да се подчертае особената важност на учебните стажове за учащите. Две трети от респондентите подчертават несигурността да си намерят работа поради липсата на професионален стаж, което още повече затвърждава тезата, че е стажовете са сериозна стъпка към реализация на пазара на труда. В този смисъл посочените данни са знак за несигурност у младите хора поради липсата на опит и в същото време подчертават необходимостта от по-сериозното и ангажирано участие от страна на всички институции (и работодателски, и образователни) в рамките на обща политика за насърчаването стажовете и стажантските програми като част от професионалното образование и обучение.

Достъп до информация и качествени услуги, развитие на младите хора в малките населени места и селските райони.

Усещането за удовлетворение и качество на живот на младите хора не е в правопрпорционална зависимост от размера на доходите. 35,7% от младите хора, живеещи в домакинства с доход над 700 лв., посочват, че живеят добре. Същото твърдят и 10,7% от анкетираните, чийто доход е под 300 лв.

Почти всички млади хора се информират от интернет, в над две трети от случаите – от телевизията, над половината – от приятели, а по около една пета – от вестниците и радиото. Показателно е, че тези резултатите са практически еднакви за цялата изследвана съвкупност, без разлика по който и да е статусен, подоходен, демографски или друг признак.

Равният достъп до информация и възможността за избор на източниците на информация чрез ползване на всички съвременни медии и технологии е индикатор за хомогенно развитие на младите хора. Тоест хомогенният достъп създава възможност за създаване на еднакво съвременна и модерна младежка общност, независимо от иначе обективните разлики между различните категории изследвани лица.

Осигуряването на достъп до интернет средата и компютри, поддържащи нивото на развитието на технологията за цялата територия на страната, е мощен фактор за осигуряване на развитие на „една скорост“ за всички респонденти. Такъв резултат е възможно да бъде наблюдаван, само когато това е дългосрочна политика и предполага постъпателните усилия на множество институции и субекти.

Може да се твърди категорично, че за новите поколения интернет е основният начин за възприемане на света и доминиращото средство за общуване с него.

Насърчаване на здравословния начин на живот на младите хора.

Младите хора смятат, че са в добро здравословно състояние. За здрави се считат 95% от респондентите. От тях са посочили, че имат отлично здраве около 14%, а като хора с много добро и добро здраве се определят съответно около 38% и 42%. Анкетиранияте, които преценяват себе си като хора с лошо здраве са едва 5%.

Над 80% от младите са посочили, че се хранят най-често с домашно приготвена храна.

Близо 60% са посочили, че не пушат.

Употребяващите алкохол са 65%, като бирата и виното доминират над употребата на концентриран алкохол.

Употребата на наркотици засяга около една трета от интервюираните лица. 24,5% са отговорили утвърдително на въпроса дали са опитвали някога наркотици, като още 5% възнамеряват да опитат занапред. Две трети от респондентите обаче заявяват, че не са опитвали и не биха опитали наркотици.

Данните показват, че уязвими към наркотиците са по-малките на възраст и по-ниско образованите лица. Това е ясен знак какви политики следва да бъдат разработени и към кого да бъдат насочени.

Превенция на социалното изключване на младите хора.

Бариерите пред социалното включване се дължат на липсата на образование или в известна степен на характеристиките на полученото образование. Един от признаците за това е доколко настоящата работа на изследваните лица (за тези от тях, които работят) съответства на онова, което са изучавали. Показателен е резултатът, че почти половината от анкетиранияте твърдят, че не работят това, за което са учили.

Съществува проблем във връзката образование-реализация, който налага предприемането на цялостни и последователни действия.

Образователните институции отстъпват челното място като авторитет, предоставящ полезно и приложимо знание. Близко 74% от запитаните твърдят, че знанията, получени в семейството са най - приложими в живота. На второ място по практическа значимост са посочени интернет и четенето на книги. Това определено налага вземането на стратегически решения за възстановяване на ролята и значението на българското училище.

Превенцията на социалното изключване и възможностите за развитие на младежите зависят в най-голяма степен от промяната и засилването на ролята на училището в живота на младите хора. Това се дължи най-вече на естествените му функции на фактор, хомогенизиращ общността на основата на рационално знание, стандартизирано съгласно очакванията и потребностите на обществото и трудовите пазари.

Развитие на младежкото доброволчество.

Доброволството е тема, към която младите хора се отнасят твърде ентузиазирани. На въпрос дали си струва участието в доброволчески и дарителски акции, утвърдително отговарят 85,1% от запитаните, като едва 6,6% са категорични в отрицателното си мнение.

Изследването разкрива обаче по-скоро латентна и пасивна готовност за участие на младите хора в доброволчески инициативи. Доколкото всяко действие предполага преди това съответна нагласа и готовност, то може да се каже, че съществува голям потенциал за включване на младежите в доброволчески инициативи. Засега обаче реалното действие е по-скоро слабо изразено.

Съществува голяма разлика между готовността за доброволчество и участието в реални и системни действия. Признак за по-високата степен на съпричастност би било участието в организации, упражняващи доброволческа дейност. В същото време обаче едва 14 – 17 % от отговорите потвърждават участие на анкетираните в такъв тип структури.

Повишаване на гражданската активност.

Все още е достатъчно голям делът на младежите, които са скептични относно потенциала на гражданските организации да защитават каузи и успешно да оказват натиск върху властта в името на някакви значими социални цели. Едва половината от респондентите са съгласни, че НПО помагат на младите за решаване на някакви техни проблеми.

Потенциалът на неправителствения сектор да служи като превенция срещу злоупотреби на политиците въз основа на гражданска активност се посреща скептично от анкетираните – едва една четвърт е съгласна с подобно твърдение. Убедеността в смисъла на този тип организации също среща скептицизъм.

Налага се цялостния извод за една все още колеблива позиция относно потенциала на неправителствените действия, както и за липса на достатъчно самочувствие и увереност в дееспособността на организираното гражданско действие в името на защита на определени принципи и ценности.

Гражданската позиция на младите хора кореспондира с въпроса дали се интересуват от политика. Едва 8,5% са отговорили утвърдително, а по-голямата част се интересуват от политика между умерено и слабо. Отново по-заинтересовани са по-големите сред младежите и хората с по-висока степен на образование.

При трансформиране на политическите нагласи в електорални нагласи картината изглежда по друг начин. Категорична готовност за участие в извънредни парламентарни избори изразяват 48,1% от интервюираните и отделно от това още една пета от отговорите споделят положително намерение. Колебание по този въпрос изразяват около 17%, а около 7% от анкетираните категорично отхвърлят тази възможност.

Динамичната в политическо отношение 2013 г. година, белязана от множество прояви на гражданска активност, е оставила своето отражение върху начина на възприемане от страна на младите хора на събитията в обществото и на собствената им роля в тях. По-голямата част от младите изразяват съгласие с това, че обществено-политическите събития имат значение за активизирането на гражданското общество (65% изразяват съгласие). Макар да има достатъчно много съгласни, че протестите са инспирирани по користен начин (43,4% са изразили съгласие, че протестиращите са на улицата, защото им плащат), все пак за почти половината от анкетираните решението за успокояване на ситуацията минава през предсрочни избори.

Развитие на межкултурния и международния диалог.

Изследването регистрира наличие на подозрителност и предрасъдъци на расова, етническа и сексуална основа. Например около една пета от анкетираните не биха работили в една стая с евреин или арабин. Една

четвърт от младежите заявяват непоносимост към споделяне на общо пространство с болен от СПИН или хомосексуалист.

Проблем с различните имат по-младите, представителите с основно и с по-ниско образование и тези от селата. Сам по себе си този резултат не е изненадващ, като се има предвид, че информацията по тези въпроси конкретно е по-неизвестна на по-младите, на хората в по-затворени и традиционни общности, както и при по-необразованите. Това означава, че този тип нагласи биха се повлияли положително от информационни и разяснителни кампании.

Изследването показва наличието на ясна необходимост от полагането на по-целенасочени усилия за създаване на запознатост с определени, все още недостатъчно познати общности.

Наличието на известна подозрителност в отношенията между групите в обществото от една страна и на нагласи за постигане на определени лични цели извън България (обучение и заетост) са знаци за ценностна криза, проблеми в националната идентичност и като цяло – елементи на духовна криза. Превъзможването им би било важна предпоставка за успеха на каквато и да е политика, търсеща положителна промяна в тази посока.

Данните за отношенията в обществото са симптом за нуждата от специфична, целенасочена и систематична политика спрямо младежта с оглед нейното възвръщане към стандартите на толерантност, съпричастност и нормалност в отношенията както между групите, така и спрямо страната като цяло.

Повишаване на ролята на младите хора в превенцията на престъпността.

Младите хора притежават ясни ориентири относно редното и нередното поведение, както и за равнището на гражданска отговорност при отстояване на принципите на демократичното общество и правовата държава. На въпрос дали биха се обърнали към отговорната по въпроса институция, ако са свидетели, че „някой прави нещо нередно“, 85,1% от запитаните дават положителен отговор.

Общините са институциите, към които младите хора биха се обърнали в случай на проблем (30,7%). Също такъв е обаче дялът на тези, които отговарят, че не биха се обърнали към каквато и да е институция (30,7%).

Институционалният авторитет е подчертано нестабилен. Това означава, че отговорното гражданско поведение на младежите е по-скоро предмет на мобилизация от несистемни фактори и открито поле за целенасочени действия за неговото изследване и формиране.

Изследването регистрира определена пасивност и инертност по отношение на отговорното гражданско поведение за по-голямата част от младите хора. Реални действия за намеса при някаква нередност във всекидневието посочена от 22,1% от отговорите – при случай на наблюдавано насилие ; в 19, 1% - при нарушение и 12% - за нещастни случаи или бедствия. Голямата част от анкетираните обаче посочват, че никога не са сигнализирали оторизиран орган за даден проблем – 49,5% от отговорите. Това предполага систематични усилия както за повишаване на гражданската култура, така и за формиране на по-активни нагласи за гражданско поведение.